

Lagmandens nytårstale 2025

31.12.2025

Kære færing.

En mørk efterårsaften i oktober 1943, under krigens værste hærgen, går en lille, spinkel kvinde i tyverne roligt ud langs en lille bro i Københavns Sydhavn.

Hun går roligt, selv om hjertet banker hårdt i brystet.

Med sig har hun sine vigtigste ejendele, for hun skal flygte fra den tyske besættelse i Danmark.

Den unge kvinde er Sanna Dahl, nyuddannet læge.

Hun vil hjem til Færøerne, selv om hun ved, at rejsen er livsfarlig.

I mørket aner hun fiskerbåden, som skal føre hende og en jødisk familie over Øresund. Bliver de taget, er det den visse død.

Ombord hersker der tavshed.

Først da de når svensk farvand, kan de ånde lettet op. Den første del af den farlige rejse mod Færøerne er overstået.

Sanna Dahl gik imod strømmen og kom hjem under krigen. Det kunne egentlig ikke lade sig gøre. Men hun gjorde det. Fra Danmark til Sverige til London til Skotland – og den sidste strækning med et skib, der sejlede britiske soldater fra Skotland til Færøerne. Rejsen tog 13 måneder.

Hun ville hjem, fordi hun vidste, at lægemanglen var stor på Færøerne under krigen. Hun så det som sin pligt at være en del af løsningen.

Selv om det i år er 80 år siden, krigen sluttede, bør historien om Sanna Dahl stadig tjene som et forbillede for os.

For hun beklagede sig ikke over, at intet blev gjort. Hun bad ikke andre tage af sted.

Hun tog selv ansvaret på sig.

Også i dag tager færingerne et stort ansvar – på flere områder.

Vi tager ansvar for vores eget liv; for vores arbejdssituation, økonomi, hus og hjem.

Vi tager ansvar for børnene. Vi lærer dem at give en hånd med, hvor det gør gavn, og at dele, hvor der er knaphed.

Vi tager os af forældrene, når de bliver gamle, og vi hjælper, når sygdom rammer venner og naboer. Ved bordet er der altid plads til én mere – og der er altid en ledig seng, hvis nogen har brug for husly.

Oversættelse

Vi tager også ansvar for fællesskabet. Vi betaler hver måned en del af lønnen til fælleskassen, og vi lægger utallige frivillige timer i idræt, foreningsliv og velgørende arbejde.

På disse områder tager vi ansvar dagligt. I hverdagen står de gamle værdier stadig stærkt.

Det er, som landsholdstræneren i herrefodbold, Eyðun Klakstein, skrev i en kronik i efteråret:

“Færøerne er ikke det mest oplagte sted at etablere et samfund – på disse fjerntliggende, barske og golde øer. Her bygger al fremgang på samarbejde og solidaritet – mellem folk, i familier, i bygder og i hele landet.”

Sådan har det altid været. Og med tiden satte vi denne livsnødvendige solidaritet i system, så alle fik de samme muligheder. Det krævede kamp, vedholdenhed og stædighed. Det sikrede os et af verdens bedste, mest lige og tryggeste samfund.

Men der er risiko ved enhver velfærd.

Velfærdssystemerne var aldrig tænkt som en sovepude. Tværtimod var hensigten at skabe de bedste forudsætninger for arbejdsomhed i et aktivt liv.

“Gør din pligt – og kræv derefter din ret”, lyder det gamle slagord.

Men i de senere år er noget forandret. Jeg mener, at vi i stigende grad er begyndt at glemme den første del om pligter og ansvar. I stedet lægger vi vægt på den sidste del – om krav og rettigheder.

Men vi kan ikke kræve rettigheder, hvis vi ikke først tager ansvar.

Vi kan ikke kræve velfærd, hvis vi ikke vil betale for den.

Og vi kan ikke kræve mere til os selv, uden at nogle andre får mindre.

For intet kommer af sig selv.

Det gjorde det heller ikke for Sanna Dahl.

Hele livet tog hun ansvar, der hvor hun så behov for det.

Hun tilegnede sig ny viden og delte gerne ud af den.

Sanna forskede blandt andet i arveanlæg, kræft og tuberkulose. Hun tog initiativ til Kræftforeningen og hofteundersøgelser hos småbørn. Hun opbyggede røntgenafdelingen og gik frivilligt i gang med undersøgelser for brystkræft – efter arbejdstid. Vinteren 1946-47 var hun eneste reservelæge, og hun arbejdede både nat og dag.

“Hvad kan jeg gøre?” spurgte den unge Sanna, da hun hørte om lægemanglen på Færøerne.

Og dette spørgsmål prægede hele hendes lægegerning.

Oversættelse

Det har også i århundreder præget færingernes ansvar for hinanden – og det karakteristiske sammenhold.

Men det gamle spørgsmål “Hvad kan jeg gøre?” bliver nu langsomt afløst af et nyt spørgsmål: “Hvorfor gør I ikke noget andet?”

I stedet for selv at tage ansvar lægger vi det over på dem, der gør et forsøg. I stedet for at være en del af løsningen kritiserer vi.

Det ser vi stadig flere eksempler på.

Nutidens Sanna’er, som ser et behov og tager ansvar – som lægger frivillig energi i idræt, velgørenhed eller godgørende initiativer – mærker denne udvikling.

Og vi mærker den også i politik.

Der er bred enighed om, at landskassen skal have overskud, og at nødvendige reformer skal gennemføres.

Men de nødvendige reformer skal helst ramme nogle andre.

Uanset om vi foretager ændringer i landstyre, landsadministrationen, på skole-, sundheds- og socialområdet, i fiskeriet eller opdrætsindustrien, i pensionen, i gebyrer eller afgifter, ja, så går vi ind for det – så længe det ikke rammer os selv.

Jeg forstår godt, at enhver hytter sit eget skind. Men vi kan stille spørgsmålet: Er det solidarisk?

Skal kommuner sammenlægges? Ja. Bare ikke min kommune.

Skal skoler sammenlægges? Ja. Bare ikke min skole.

Skal institutioner sammenlægges? Ja. Bare ikke min institution.

Alle er enige om, at der skal tages ansvar. Men helst af nogle andre.

Det er vi alle medskyldige i.

Ikke mindst vi politikere.

For ofte har vi politikere mere øje for vores eget lokalområde end for helheden. Ofte sætter vi vores egen vælgergruppe over det, der er bedst for flertallet. Og frem for fornuft er det ofte følelser eller populisme, der styrer, så vi splitter os op i små, svage grupper i stedet for at fungere som én stærk enhed.

Vi er nødt til at samarbejde bedre – på tværs af lokalområder, på tværs af partier og på tværs af synspunkter.

Ligesom for Sanna er det vores pligt at være en del af løsningen.

At spørge, hvad vi kan gøre.

Oversættelse

At tage ansvar.

Kære færingar.

Når jeg ser tilbage på det forgangne år, har der været mange store øjeblikke. Blandt højdepunkterne kan nævnes Ø-lege, håndbold, fodbold og Nordisk Råds priser. Disse øjeblikke har gjort mig stolt – og de har samlet os som nation.

Politisk har vi i denne valgperiode haft mange store sager. Vi har gennemført reformer for at forbedre holdbarheden og velfærden.

Jeg ved, at mange beslutninger ikke har været populære, og jeg erkender, at samarbejdet i koalitionen ikke altid har været lige kønt. Det er jo en kendsgerning, at store sager oprører vandene og gør det svært at ro i takt.

Men selv om årene til tider er stødt sammen, og selv om nogle har mistet grebet, har vi alligevel haft konstant fremdrift. Selv om der har været brodsøer, har vi holdt kursen mod en fremtidssikring af det færøske velfærdssamfund.

Ser vi på den kommende tid, står det klart, at vi må igangsætte flere vanskelige reformer.

Vi må alle give afkald, for at vores børn kan få en god og tryk fremtid på Færøerne.

Vi må alle give afkald, for at vores forældre kan få ordentlig omsorg, hvis de ikke længere kan klare sig selv.

Og vi må alle give afkald, for at vores kernevelværd kan bestå.

De rettigheder, som i dag tages for givet, er i fare. Derfor må vi foretage ændringer.

De vil ramme nogle.

Vi er begyndt øverst. I den politiske struktur. Hos os selv. Det var min beslutning. Jeg mener, det var den rigtige beslutning. Men vi må gøre mere.

Vi må også gøre vores systemer enklere. Et så lille land som vores kan ikke have så tunge og komplekse systemer.

Formålet med disse reformer er det samme, som mit politiske liv altid har handlet om: At bevare et lige samfund med solidaritet mellem folk og generationer.

Lige samfund, hvor alle tager ansvar for hinanden, er de bedste og trykkest.

Og vi må løbende skabe tryk herhjemme. Især nu hvor situationen ude i verden er usikker.

I bogen om Sanna Dahl ses, hvordan krigen påvirkede hverdagen. Ingen postforbindelse, mørklægning og ingen socialhjælp.

Krigen skabte frygt og utrykhed – men fik også folk til at hjælpe hinanden og tage ansvar.

Oversættelse

Efter årtier med fred har vi igen usikkerhed. Vi har trusler i øst og trusler i vest – og stormagterne tøver ikke med at underlægge sig andre lande ved brug af militær magt.

Utrygheden er kommet tættere på.

På det seneste har vi set hybridangreb, som rammer vores naboer. Og den seneste udmelding fra USA rammer direkte ind i rigsfællesskabet.

Vi bliver trukket med, hvad enten vi vil det eller ej. Derfor må vi gøre vores del. Også selv om vi er små.

Vi lader der ikke herske tvivl om, at verdenssamfundet skal reguleres med lov og international ret – ikke med militær magt.

Og med vestlige værdier står vi sammen med Europa – især med de øvrige nordiske lande.

Kære færingar.

Nu hvor året rinder ud, fejres nytåret over hele landet. Men intet sted så storslået som i Sanna Dahls hjembygd.

I Vágur samles folk til den berømte nytårsfejring.

Hans í Lídini beskrev det således:

I dette øjeblik mærkes ingen strid eller uenighed, for her er hele bygden samlet. Her går alle side om side vestpå mod strandbredden, hvor alt det gamle skal brændes.

Her går folk fra Bøur, Bakkin og Lídin sammen med folk fra Løðhamar og Toftir, her går folk fra Kiksli og Traðir sammen med Típpisfolk og dem fra Marknøyri, og side om side følges kirkens folk og baptister.

Forberedelserne til nytårsfejringen i Vágur er omfattende, og i dette arbejde lægges alle uenigheder til side. Alle arbejder sammen, og alle tager ansvar for at gøre aftenen så god som muligt.

Det er forbilledligt.

Og nytårsaften er en anledning til at gøre status på det forgangne år – og se fremad.

Jeg tænker på jer, som i aften glæder jer og er fulde af håb. Som ser frem til noget stort. Må alt gå jer vel – og må I mærke den store fælles glæde.

Jeg tænker også på jer, som bekymrer jer, kæmper og sørger.

Selv om skæbnen ofte er svær at forstå, håber jeg, at I i mørke stunder kan skimte den omsorg og hjælp, som altid har præget livet på Færøerne.

Må vi færingar fortsat hjælpe hinanden på mørke dage – såvel som på lyse.

Oversættelse

Skal jeg til sidst fremføre et mål for det kommende år, vil jeg pege på Sanna Dahls dyder.

At vi ser behovet og tager ansvar.

At vi gør vores pligt, før vi kræver vores ret.

Og at vi bygger broer og samarbejder om udfordringerne – for folk og fremtid.

Godt nytår til jer alle.

Gud velsigne Færøerne.

Aksel V. Johannesen, lagmand